

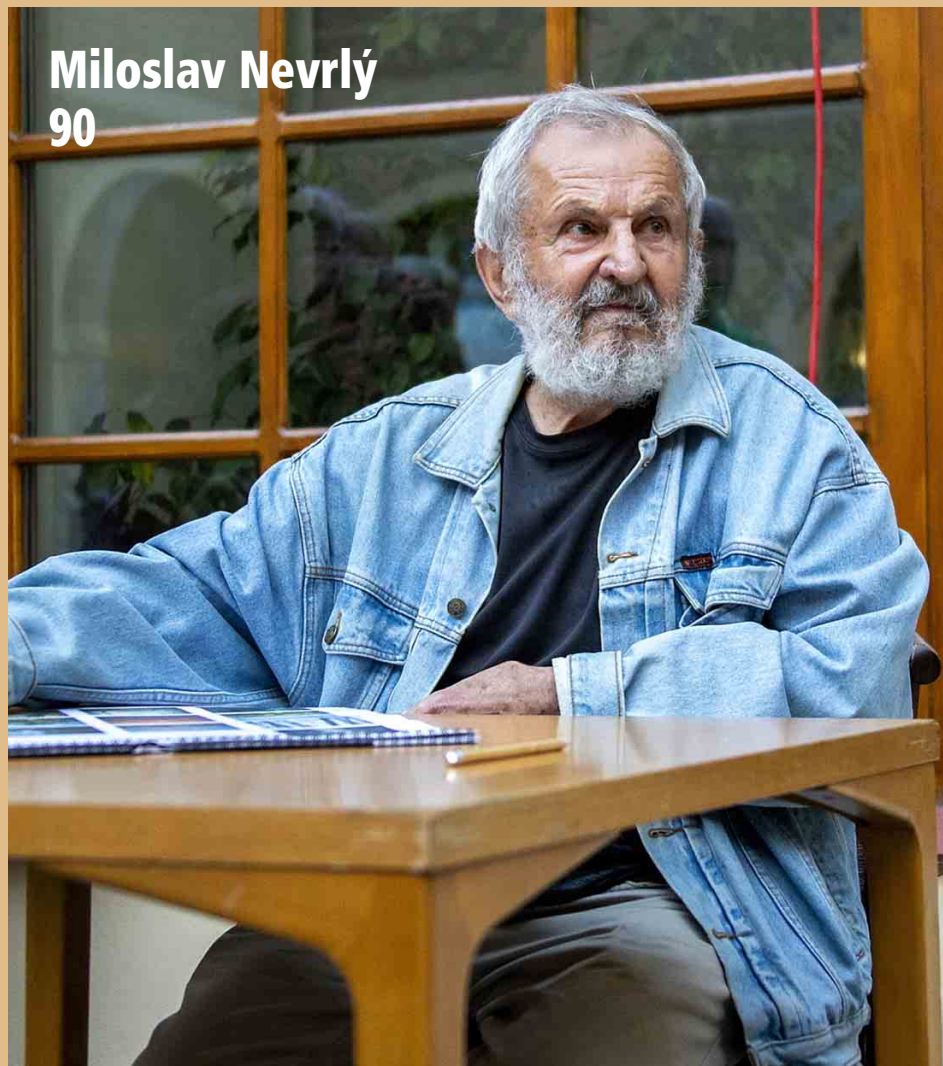


Mimořádné vydání 2023
(34. ročník)

Patron

čtvrtletník přátel drobných památek Jizerských hor

Miloslav Nevrlý
90





Miloslav Nevrlý na Jizerce v průběhu jelení říje v roce 1961.

Mimořádné vydání jako dárek k jubileu

Otokar Simm, Bohumil Horáček

Od začátků čtvrtletního časopisu Patron uplynulo letos již 34 let. Od roku 1990 bylo dosud vydáno 135 pravidelných čísel, k nimž můžeme připočítat ještě dalších 18 mimořádných, která vyšla v letech 1995–2011. Tato vydání se od pravidelných lišila nejen tematickým zaměřením, ale i svým rozsahem a od roku 2010 i odlišnou barvou obálky. Témata byla velmi různorodá – od slovníčku místopisných názvů našeho regionu až po obsáhlý příspěvek nazvaný Putování českých bratří do Lužice.



V pátek 3. listopadu 1978 se v bytě Dietmara Lauera v Černé Říčce konala první neoficiální schůze přátel pomníčků Jizerských hor. Její účastníci tvořili jádro pozdějšího Spolku Patron. Miloslav Nevrlý samozřejmě nemohl chybět.

na kamenech nebo tabulkách, napravovali škody způsobené zubem času i neznalými škůdci. Navazovali tak na odkaz starousedlíků, kteří v kraji mohli zůstat po poválečném odsunu německého obyvatelstva.

Je přirozené, že většina těchto zapálených lidí se během času navzájem poznala. Tak vznikla i neformální skupina pomníčkářů, která se začala pravidelně scházet nejen na horách. Na společných schůzkách si vyměňovali nové informace, poznatky a výsledky svých bádání. Nebýt *Knihy o Jizerských horách* a Mílovy píce v péči o pomníčky, nevznikl by možná ani Spolek Patron.

Na místě je proto nejen blahopřání našemu jubilantovi, ale zároveň i poděkování. Poděkování tím větší, že Miloslav Nevrlý je naším aktivním členem a k našemu spolku se při různých příležitostech vždy hrdě hlásí.

Milý Mílo, ještě jednou gratulujeme a děkujeme!

Redigování tohoto mimořádného čísla nás svazovalo mnohem vyšší odpovědností, než kterou míváme při tvorbě pravidelných vydání. Ocenit je proto třeba i odvalu autorů Blaženy Huškové a Milana Poláčka, s nimiž jsme měli tu čest spolupracovat. Na následujících stránkách najdete dosud nepublikované texty i řadu unikátních fotografií. Dočtete se rovněž o tom, jakým způsobem *Knihy o Jizerských horách* ovlivnila životy některých lidí.



Míla je nejen čestným, ale i aktivním členem Spolku Patron. Svými informacemi pomáhá především sekci, která má na starosti vydávání spolkového časopisu. Na fotografii je zachycen v průběhu výroční členské schůze v roce 2023.

Po ničem netoužím, nic nechci, cítím jen vděk za život

Rozhovor Blaženy Huškové s Miloslavem Nevrlým

Bylo nebylo, za sedmero horami a sedmero řekami ve městě Liberci žili dva výjimeční muži, přírodovědec a spisovatel Miloslav Nevrlý a bratr františkán, otec Antonín Pavel Kejdana. Věděli o sobě, setkávali se v ruprechtické farnosti. Zatímco Mílův věhlas rostl, o Antonínovi, ač neméně pozoruhodným, věděl málokdo.

Na sklonku roku 2019 mě Borek Tichý a Ota Simm oslovili s myšlenkou připravit jakýsi dvojrozhovor oněch soupeřících v prostoru i čase (Antonín byl o necelé dva roky starší než Míla). Opovážlivě jsem souhlasila. S Antonínem jsem strávila několik blažených hodin v lednu 2020; jeho moudrost, vtip a lidský půvab jsou pro mě nezapomenutelné. S Mílou jsme se sešli 17. února 2020 v našem oldřichovském domě; v sychravém dni jsme seděli u kamen, střídavě popíjeli rum a povídali.

Otovi a Borkovi jsem o našem rozhovoru referovala takto: „... včera jsme se s Mílou sešli tady u nás v Oldřichově k asi tříhodinovému rozhovoru. Zpočátku to nebylo snadné, Míla je ostražitě zvířátko a už toho vskutku



Protagonisté rozhovoru – Miloslav Nevrlý a Blažena Hušková.



Míla ve svém domácím království. Na stěně dominují knihy, vyobrazení ptáků, pavouka slíďáka a především obraz Velké jizerské louky, který pro něj namaloval Zdeněk Burian.

spousta řekl a napsal a stále mě odkazoval na nějaké svoje starší či novější texty, ale já, pochopte, ač je znám, jsem k tomu potřebovala přivést jeho pozornost pod jiným úhlem, v jiných souvislostech, cestou k jiným cílům... Nakonec to bylo pěkné, a i s odstupem více jak dvanácti hodin mě dojetí z toho setkání neopouští. “ S výsledkem jsme si ale pořád nevěděli rady. Do časopisu, třeba *Krконоše – Jizerské hory*, byl rozhovor příliš obsáhlý. Uvažovali jsme o publikaci, jakémsi laudatiu pro oba, ale kde vzít peníze?

Na sklonku roku 2020 otec Antonín zemřel. Zůstaly záznamy z asi deseti hodin rozhovorů, spousta doplňujících poznámek... a smutek, že Antonín už není. Těší nás tedy, že můžeme využít rozhovor s Mílou pro toto mimořádné vydání časopisu *Patron*, a máme radost, že otec Antonín je v textu také přítomen.

Když jsem jedním dechem přečetla knihu *Náčelník* (rozhovor Aleše Palána s Mílou), uvědomila jsem si, oč příjemnější pro tazatele i tázaného, tedy Aleše a Mílu, je formulovat otázky a odpovědi písemně. Když jsme se s Mílou vzápětí potkali v Hejnicích, omluvila jsem se mu, že jsem ho trápila rozhovorem a nutila odpovídat bez přípravy, bez možnosti vracet se k psanému textu a revidovat jej, a taky jsem si povzdechla, že se s výslednou podobou rozhovoru k autorizaci dost potýkáme. Usmál se trochu poťouchle a řekl mi: „*No vidíš, sama si za to můžeš, že to teď máte těžký.*“

Těžké to bylo, nejen pro mě, ale taky pro Otu Simma a Bohumila Horáčka, kteří na textu odvedli spoustu práce. Kéž by se vám pěkně četlo.

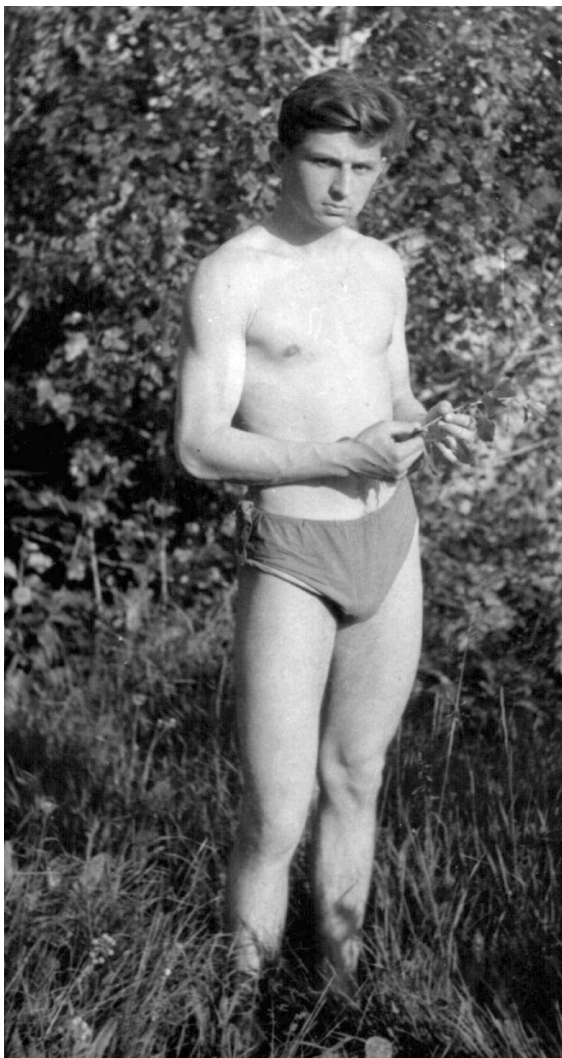
Mílo, jak tě doma vychovávali? Dostals někdy výprask? Vybavuje se ti nějaká vzpomínka z dětství?

Tatínek byl tolerantní, kultivovaný člověk, Plzeňák; chodili jsme o víkendech po kostelích, po památkách. Prahu mám možná radši než Jizerky. Jako kluk jsem tam vyrůstal, toulal se sám po Malé Straně a Starém Městě, za války bylo všechno temné, tiché a tajemné; prolézal jsem sta roků staré domy s průchody a dvorky. Všechno tam bývalo otevřené. Dnes jsou ty domy, ve kterých tehdy žili většinou chudí a staří Pražané, zamčené a bydlí v nich mi-

lionáři, velvyslanci. Svoje každoroční letní dvouměsíční prázdniny v Ledčku na Sázavě jsem popsal ve *Větrném toulání*.

Jestli si pamatuju na rodičovskou přísnost? Od maminky jsem občas dostal záhlavec, ale od tatínka jsem byl někdy bit. Fackoval mě, když jsem byl v pubertě drzej na maminku... to nesnášel!

Tatínek býval ředitelem exportního oddělení firmy Rako (před válkou HBO, Hornobřízské obkladačky), ale v roce 1948 ho komunisti této funkce zbavili. Měl jsem ho strašně rád. Kvůli práci hodně cestoval do ciziny a já jsem mu tehdy chodíval z Vokovic do Ruzyně na letiště naproti. Maminka? I ji jsem měl velice rád. Dodnes lituju, na co všechno jsem se rodičů nezeptal, a přitom kdybych dnes mohl, ani nevím, nač bych se jich měl zeptat, světy dětí i rodičů jsou odděleny neviditelnou hranicí. Ani já bych asi nechtěl, aby se mě syn ptal na něco, nač by se mi těžko odpovídalo.



Osmnáctiletý mladík, který možná ještě neví, ale jistě už tuší...



*Bývalý Klugeho dům na Jizerce a pozdější terénní stanice Severočeského muzea v Liberci. Pod jeho střechou, na fotografii ještě šindelovou, vznikaly kapitoly *Knihy o Jizerských horách*.*

A vůně! Míval jsem vynikající čich, ale k stáru jsem jej ztratil. O vůních jsem ale hodně napsal v *Karpatských hrách*.

Co vlastně děti nejvíc potřebují, když jsou malé? Bylo pro tebe důležité být skautem?

Už jsem velice starý, a tak na tuhle otázku úplně neumím odpovědět. Já byl povahou a založením spíš tramp a woodcrafter než skaut. Nicméně skautem jsem byl již od června 1945. Tehdy ale ještě měl skauting v sobě jakousi vojenskost, vždyť původně vznikl jako polovojská organizace mladých anglických zvědů v búrské válce. A tak i my jsme po válce ještě pochodovali v zástupu, nastupovali do řadu, při pochodu jsme zpívali. Tehdy to ale nám – válečným dětem – nevadilo, nepřipadalo ani zvláštní ani divný.

Jak jsi s rodiči prožíval těžké období po nástupu komunistů k moci?

Deníky jsem si psal od 7 let. Od roku 1947, to už mi bylo čtrnáct roků, se v něm objevují nadávky proti komunistům, jak jsou hnusní. To jsem měl od maminky. Tatínek byl sociální demokrat. Při slučování této strany s komunisty v roce 1948 z ní ale vystoupil, a to ho stálo místo ředitele. Byl zdvořilý, ohleduplný, držel se zpátky. Maminka byla dívka z holešovického přístavu, nebrala si servítky. Tatínkova zdvořilost a mamčinčina zemitost se ve mně do dnes svářejí. Snažím se potlačovat v sobě tu zemitější stránku, protože to by mě pak málokdo poznal. V každém člověku jsou dvě různé stránky a záleží na tom, jakou nechá uplatnit. K stáru se mi daří ukazovat víc tu tatínkovu stránku. Tatínek také neuměl ani zašroubovat žárovku, on byl spíš typ rabína (*smích*), ale přitom veselejší člověk. Z každého, maminky i tatínka, mám něco.



Jizerka byla kdysi pro Milu nejkrásnější osadou světa. Snímek z konce 60. let dvacátého století ukazuje vpravo bývalou hájovnu (Pešákovnu), vlevo pak muzejní chalupu. Její střešní krytina září novotou.

Zapojil ses nějak do sametové revoluce v roce 1989?

Můj syn byl tehdy v Praze, v posledním ročníku na fakultě. Napsal mi dopis, jak byl na Národní, jak to tam všechno bylo a jak ho tam seřezali. Tehdy ještě zdaleka nebylo jisté, jak vše dopadne. Synův dopis o tom, jak komunistická policie bila studenty, jsem přečetl přede všemi na muzejní schůzi v knihovně. Berta Velešíková, ředitelka muzea a bývalá komunistická učitelka, sebou skoro při každém slově trhla. A na muzeu jsme vyvěsili vlajku. Syn přijel pár dní po 17. listopadu na schůzi Občanského fóra, kterou v Divadle F. X. Šaldy moderoval Petr Novotný. Pamatuju si, že když syn tehdy odjížděl zpět do Prahy ve sněhové plískanici, nevěděl jsem, nevidím-li ho třeba naposled. Tehdy ještě hrozilo nebezpečí, že komunistická armáda potlačí sametovou revoluci násilím. V muzeu ze mě udělali tamního předsedu Občanského fóra. Obcházel jsem s tím synovým dopisem školy a četl ho studentům i učitelům.

Máš nějaké hodně oblíbené knížky, které by sis třeba chtěl vzít na pustý ostrov?

Na konci každého roku jsem si psával seznam knih, které se mi líbily nejvíc. Ten seznam asi někde mám, ale roky se mi ho nedaří najít. Asi nejvíc na mě v mládí zapůsobila *Bílá velryba* a taky *Knulp* od Hermanna Hesseho, nositele Nobelovy ceny za literaturu. Hessemu jsem v šedesátých letech napsal, jak se mi jeho kniha líbila. Byl tehdy již téměř slepý, ale odpověděl, poslal podepsanou

fotku. Taky se mi líbil *Krysař* Viktora Dyka. Matně si vzpomínám, že na tom mém seznamu bylo několik desítek knih, které mě v životě zásadně ovlivnily.

Když woodcraftaři vydali knížku *Náčelníkův rok*, byl její křest v Řetězové ulici v Literární kavárně. Nemohl jsem tam jet, byl jsem měsíc po operaci kyčle, tak jsem jim alespoň napsal o knížkách, které mám rád. A všechny svoje knihy Hermanna Hesseho, většinou v němčině, jsem nedávno věnoval Honzovi Heinzlovi. Už bych je asi ve stáří znovu nečetl.

Umíš německy?

Uměl jsem líp, už mi po 85. roce věku chátará paměť, úplně mě deptá, jak moc a jak rychle ve stáří všechno zapomínám. Kdybys mě znala líp, viděla bys, jak i teď, při hovoru s tebou, musím vzpomínat na některá běžná česká slova.

V letech 1940–1944, tedy za války, byla ve škole němčina povinná, ale dlabal jsem na ni stejně jako později na ruštinu. Ale základy školní němčiny si pamatuju, třeba, které předložky se pojí se třetím a které se čtvrtým pádem (*smích*). A taky „*Adolf Hitler se narodil...*“, to jsme museli recitovat německy a hlasitě.

Kde je ti líp, v horách nebo v rovině? Kde se cítíš být víc doma?

Víc doma se cítím v horách. V lednu 1946 jsem byl poprvé v Krkonoších. Tatínek jezdil do těch hor na lyže už před válkou. Po válce jsme tam jezdí-



„Pak zčistajasna přišla ta chvíle. Otevřel se před ním nejkrásnější kraj, který kdy spatřil. Velká jizerská louka.“ (Bílý pavouk)



Do Jizerských hor Míla přišel v době, kdy je opustil Bůh i lidé. Obojí se i jeho přičiněním s postupem let vrátilo. Blumrichův kříž na Staré poutní cestě, 1960.



Snímek ornitologa vznikl na Jizerce, neboť na pozadí tušíme typickou siluetu Bukovce. Připomíná tak zároveň čihařskou minulost osady. Ptáček chycený v Mílově ruce je bělořit šedý.

vali jako celá rodina. Na starých lyžích s huitfeldovým vázáním. Maminka tehdy nepracovala, byla celý život s námi dětmi – mnou a mladší sestrou – v domácnosti, jak se tehdy říkalo. Do zaměstnání musela jít až později. Otec měl ve stáří silného parkinsona, a tak maminka musela přivydělávat. Ale i tak se starala o chod rodiny: školní jídelny tehdy nebyly, obědvali jsme doma. V půl jedné jsem přišel ze školy, najedl se a šel ven kopat s klukama na ulici do míčudy. Aut jezdilo tehdy pramálo, za války skoro žádná. A od patnácti let jsem pak chodil chytat a kroužkovat ptáky.

Říkals, že máš Prahu radši než Jizerky?

Už jsem před chvílí zavzpomínal na staré pražské průchody a malostranské zahrady. Ve Vrtbovské bydlel výtvarník Cyril Bouda, měl tam na dveřích ceduli se jménem. Dřív bylo vše přístupné, dnes jsou dveře domů i zahrad zavřené, někde se za vstup musí i platit.

V roce 1944 jsem nastoupil do reálného gymnázia. Koncem 40. let přišly povinné školní brigády, třeba na chmel. Celá škola jela na brigádu koncem srpna, začátkem září. U vlaku nás někde na Žatecku naložili na traktor, odvezli do JZD, octli jsme se na zabláceném dvoře, na něm stodola pokrytá holubím trusem. Spali jsme v ní na slámě, pod koňským potem vonícími houněmi, zelenými a chlupatými. Kluci napravo, holky nalevo. Byla tam jedna studně, tam jsme se myli. Jak to dělaly holky s hygienou, to si už nepamatuju. Ráno přivezli lejtu s čajem, rohlíky a pětikilovou plechovku s marmeládou. A pak do večera trhat a obírat chmelové štoky. A žádný peníze za to. Považovali jsme to za samozřejmou věc. Vždyť ani děti, které se narodily v koncentráku, neměly pocit, že by tam bylo něco hrozného, protože v čem se člověk narodí, to považuje za normu.



Míla staré pomníčky v jizerských lesích nejen vyhledával, ale i opravoval a zachraňoval. Díky popisu jejich příběhů v knize o Jizerských horách vznikl fenomén, který v jiných horách nemá obdoby. Na snímku Bäumelův kříž, 1961.

Kam jezdíte na Moravu?

Padesát let jsme jezdili na Čeladnou, podhorskou obec mezi Lysou horou a Smrkem, odkud pochází moje žena. K babičce a dědečkovi, manželčiným rodičům.

Kdes byl nejdál od domova?

Nejdál jsem asi byl u Kaspického moře, na Kavkazu. Za Gorbačovovy perestrojky. Po roce 1989 už bych býval mohl jezdit, ale měl jsem nemocné kyčle. Oboustrannou coxarthritidu. A teď už mě někam jezdit ani neláká. Je lepší dívat se z fatranského kopce do doliny než se nechat odvézt leteckou společností na druhý konec zeměkoule.

Na jaký nejvyšší kopec jsi vylezl?

Na Kavkaze jsem byl sám a bez vybavení, takže jsem přešel dvě jediná kavkazská nezaledněná sedla – Křížový a Mamisonský průsmyk – a několik údolí. Na Elbrus tedy nedošlo (*smích*). Jinak jsem byl nejvyšší asi na tatranském Gerlachu.

Je mi samotnému divné, že jsem po roce 1989 netoužil podívat se víc do světa! Bylo to tím, že jsem už byl relativně starý, bolely mě nohy, a taky vím, že by mi to už nic duši obohacujícího nepřineslo. Nejnítěrnější zážitky má člověk tak kolem sedmnácti roků. Třeba když



Tajemství pomníčků v Mílovi rezonovalo nejen v Jizerských horách, ale i v Rumunsku pod karpatskými hřebeny, 1976.

dojde někam sám a vyleze třeba jen na nějaký menší kopec, ale vyleze tam sám, bez cizí rady, pomoci, bez cizího letadla nebo horského vůdce. V Rumunsku jsem byl na Moldoveanu, nejvyšší hoře Rumunska, ale ta je nižší než Gerlach, nejvyšší vrchol celého karpatského oblouku.

Bál ses někdy o život? Bál ses, že zemřeš, ať už vlastním zaviněním nebo nějakou hrou osudu?

Bylo to jednou v Rumunsku (během jedné z prázdninových výprav *Společnosti pro exploataci rumunských horských oblastí – SPERHO, pozn. BH*). Vraceli jsme se o půlnoci rychlíkem z východního Rumunska, rychlíky bývaly tehdy enormně přečpané. Vlak přijel, ale byl tak plný, že lidi nás skopávali ze stupátek! Vecpalo se nás do toho vlaku všech deset. Ruksaky jsme si dali na záchod, kde seděli dva Rumuni. Pili levné víno z krabic, pili a zvraceli na naše ruksaky. Z rozbitého vodovodu mi tekla voda do ruksaku, ucpal jsem kohoutek tužkou. Na jedné stanici jsme museli z vlaku ven, aby mohli cestující vystoupit,

ale zpět se už nešlo dostat. Vlak se bez jakéhokoli znamení rozjel.

Mladá Rumunka se drala zpět do vlaku, měla uvnitř malé dítě, byla jak šílená. Já stál za ní, na nižším stupátku, držel jsem se za madla venku, ale dovnitř jsme nemohli. Zlý to bylo! Rozmáčkli jsem si náramkové hodinky, jak jsem se vši silou držel. Žena rumunsky řvala, aby ji pustili dovnitř. Sam (*Stanislav Sam Vyskočil, pozn. BH*) mě chytil za límec, abych nevypadl na trať, a křičel: „*Držím tě, Náčelníku, nepustím tě!*“ Kdyby mě pustil, spadl bych na trať. Dveře vlály a zezadu mě bouchaly do zad, jak nešly zavřít. Nakonec jsme se do vlaku vecpali.



„Neznámo před tebou, neznámo za tebou, vstříc ti běží jen tvoří tlapky noci. Sladká, nebeská vteřina svobody!“ (Karpatské hry)



Na horských cestách, při výstupech na skály i během oprav pomníčků Mílu doprovázeli často přátelé, díky nimž přehodnotil svůj poválečný názor na Němce. Na snímku Siegfried Weiss a Gustav Ginzler při opravě Hiebelova pomníku, 1961.

Jaké roční období máš nejradši, pokud vůbec nějaké?

Dřív jsem měl rád všechna roční období, ale teď, jak jsem starší a měl jsem ty bolavé kyčle a nemohl jsem moc chodit, tak jsem zimu vypustil. Ale mám rád všechna roční období a jsem rád, že žiju v mírném zemském pásu, kde se všechna roční období spravedlivě střídají.

Máš zkušenost s transcendentálním zážitkem?

Nevím úplně přesně, čemu říkáš transcendentální, ale pokusím se. Kdysi jsem chodíval celé týdny sám po slovenských Karpatech, tehdy ještě lidmi opuštěných. Do ciziny nebylo možné jezdit. Chodil jsem horami, usínal sám u ohně, pomalu se tak stával součástí přírody, postupně jsem s ní cítil jakousi hlubokou niternou sounáležitost. Těžko ten stav popsat: člověk ví víc než brouci a pavouci, ale oni zas umějí jiné věci, které člověk nesvede. Stromy dokážou něco, co ty ne. Nevím, považuješ-li to za transcendentální zážitek.

Přírodní národy dospěly asi k něčemu podobnému jako v mládí já. Teprve později si to lidé začali trochu komplikovat. Jsem křesťanem, ale z počátku mně – začátečníkovi – vadilo, že vlastně nevím, ke komu z boží Trojice bych se měl modlit. Zdálo se mi, že si lidé kdysi svým koncilním vyhlášením Nejvyšší Trojice za jedinou „pravou víru“ ztížili touto trinitární vírou nejen svůj život, ale i soužití s dalšími monoteistickými „abrahámovskými“ nábo-

ženstvími, judaismem a islámem. Všechna náboženství mají k sobě blízko. Škoda, že si o tom již nemohu promluvit s otcem Antonínem.

Nejsi ty svou povahou poustevník?

Asi ne. Jsem rád sám, ale když jsem kdysi šel třeba týden sám horami, nikoho neviděl, začne na člověka zvolna doléhat poznání, že byl vlastně kdysi smečkovým živočichem a společnost sobě rovných tvorů k sobě potřebuje.

Dnes se lidé odnaučují vystačit si sami, dokázat se sami o sebe v každé situaci postarat. Nikdo dnes nevyjde bez mobilu, notebooku, solární nabíječky. To dřív nebyvalo. Kdybych si byl kdysi zlomil v horách nohu, okousaly by mě lišky a bylo by hotovo. Člověk musel být tehdy připraven i na osudové změny. Když jsem před čtyřiceti lety odjížděl na několik týdnů do Rumunska, můj otec žil. Když jsem se vrátil, byl již pochován. Nikdo mi nemohl dát vědět, že zemřel.

Co je pro tebe odpočinkem? Jak nabíráš síly?

Jako penzista už nepotřebuju nabírat síly, jen jimi nemůžu plýtvat. Můžu odpočívat pořád. Tělesné i duševní síly nabírám ve spánku. Po desce rumu spím dobře, ale mezi 6. a 7. ranní hodinou se mi někdy zdají nehezké sny. Nic se mi v nich nedaří, někam spěchám a nemohu najít cestu ven, všechno se kazí, zhoršuje, nedaří se mi splnit, co ode mne někdo očekává. Probouzím se zpocený a ptám se (sny prý pocházejí od Boha), proč se mi to děje, co to má



*U chaty Primavera v Krkonoších, 1975. „Na lyžích chodí a klouzá se po sněhu tak, že se nohy střídavě pohybují v před nezdvihajíce se s povrchu sněhového, při čem dbáti jest toho, aby lyže klouzaly rovnoběžně a co nejtěsněji při sobě.“
(Ottův slovník naučný, 1900)*



„Náčelník vymyslel SPERHO, Společnost pro exploataci rumunských horských oblastí. Bylo nás asi patnáct. Někteří se s ním setkáváme dodnes,“ říká Eva (na snímku z Jizerky, 1975). Vděčíme jí za poskytnutí řady unikátních fotografií.

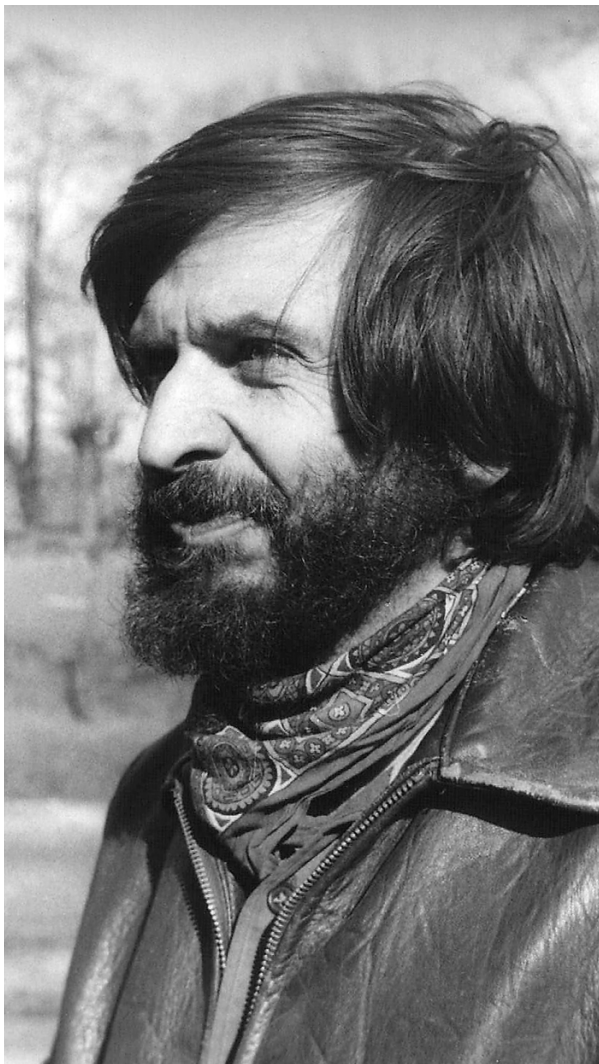


Brodění řeky Kamenice a průchod Edmundovou soutěskou v Českém Švýcarsku by byl dnes činem na hraně zákona, 1977.

znamenat. Taky proč jsem o tolik déle než žiju než moji rodiče. Maminka zemřela, když jí bylo 70, otec v 76 letech, a já už tu jsem o hodně dýl. Když si večer stoupnu u okna, ptám se, co ode mě Bůh ještě očekává, proč mě nechává na světě tak dlouho žít?

Postil ses někdy?

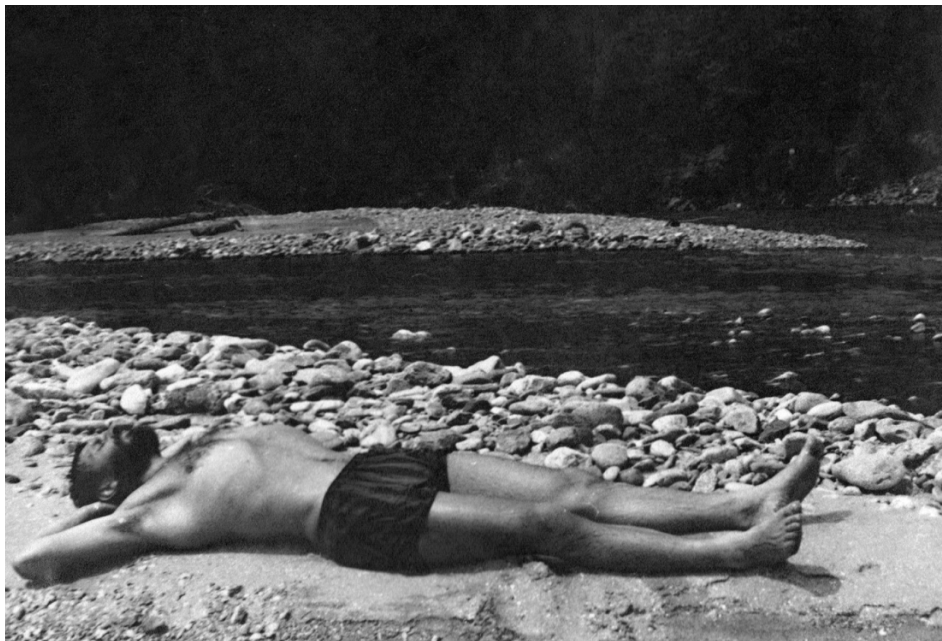
Jako mladý, to už jsem byl ženatý a bydleli jsme v Henleinově vile (*vila v Liberci na Husově ulici, kde bydlel Konrád Henlein, pozn. BH*), jsem zkusil tři dny nejíst. Jako vzpomínku na skautská Tři orlí pera. Od druhého dne jsem necítil hlad, jen jakési slábnutí. Třetího dne se mi už ani nechtělo jíst. Ale nemít co jíst je věc jedna a cílevědomě se postit je věc druhá! Církev dnes již posty zvolna omezuje. Buď jí to dochází, nebo ji k tomu společnost nutí. Židé - chasidi - dokonce říkali, že posty vedou ke sklíčenosti, trdnomyšlnosti.



„Jsem sám, daleko široko sám. Mohu proto radostí zpívat: že znovu přišel do hor blažený čas putování. Lesy voní jarem a celým příštím požehnaným rokem.“ (Kniha o Jizerských horách)

Máš rád nějakou manuální práci? Co rád děláš rukama?

Kutil jsem nikdy nebyl. Nejsem asi správný člověk pro domácnost, i když nejsem líný. Lenost může být několikerého druhu. Manželka třeba po mně něco chce, ale já vidím zbytečnost toho a neudělám to. Ale když mě třeba v jednu hodinu v noci napadne, že nevím, jak se něco řekne německy, nejsem líný vstát z postele a listovat ve slovníku. Když už se doma do něčeho musím pus-



Sladká chvíle lenošení v soutěsce řeky Nery v Rumunsku. Nečinnost je pouze zdánlivá, v hlavě se už možná rodí první slova a věty Karpatských her, 1977.

tit, tak s rozmyslem se mi to podaří udělat. Rozbitý lustr nakonec spravím, aniž mě to zabije, i když nemám žádné elektrotechnické vzdělání. A když už se do něčeho pustím, tak to dokončím. Naše rychlovarná konvice buď vypnula ještě, než se voda začala vařit, nebo nevypnula vůbec. Trvalo mi to několik hodin, ale ve tři hodiny v noci byla v pořádku. Neměl jsem tušení, jak funguje, ale přišel jsem na to selským rozumem.

Dřív jsem denně cvičil, každé ráno s činkama, ale nevím, jestli je to možné považovat za manuální činnost. Tak se každé ráno sprchuju studenou vodou.

Byls na vojně?

Vojnu jsme měli od 2. do 4. ročníku na fakultě, zpočátku to bylo ještě za Čepečky, zetě prezidenta Gottwalda a obávaného ministra obrany; z vysoké školy jsem vyšel v roce 1957 a hned na podzim jsem nastoupil do Klatov na dvouměsíční cvičení. Důstojníci nám říkali, že my jsme ti, kteří umřou nejdřív, když imperialističtí Američani zaútočí, a to do pěti minut. Já tam byl jako nadporučík. Byli jsme motostřelecký pluk určený do první linie, většinou cikáni z východního Slovenska, bylo to příšerný. Jednoho cikána chtěli po říjnovém nástupu na vojnu ostříhat, měl černé vlasy po pás. Rval se, běhal s nožem v ruce, že zabije každého, kdo se ho dotkne. Povalili ho, připoutali k židli, ostříhali, strojek dokončil zkázu jeho hlavy. Začal vzlykat, byl tichý jako myška.



Ukázkový telemark v podání nadporučíka Nevrlého. V rámci vojenského cvičení v roce 1976 se podílel na tom, že sklad léčiv ve Vlčí Hoře nepadl do rukou imperialistů.



„Zatím si to ještě nedovedu představit: holé pláně od Poledníku až po Jizerku. Snad se to ani nikdy nesplní, smrky sice zmizí, ale přibude možná bříz a jeřábů, krásných bílých a červených stromů, přibude ptáků tetřivků.“ (Kniha o Jizerských horách, 1976)

Máš v životě něco, čemu se dá říct životní milníky?

Nemyslím si, že by existoval vrchol života, zenit, a pak už jen sešup. Věřím, že jsem v životě nepřišel o nic. Jsem se vším, co bylo, spokojenej, těším se na to, co ještě přijde. Nemám milník, od kterého by se začalo všechno zlepšovat nebo zhoršovat. Některé důležité životní okamžiky si člověk uvědomí až po letech, třeba když jsem se v kvintě přihlásil do Československé ornithologické společnosti. Určilo mi to celý příští život. Vypadal jsem na dvanáct let, ale ornitologové mě přijali mezi sebe a brali mě vážně. Nebo setkání s panem Marcelem Safírem (*vyčníkající fotograf hmyzu a autor knih o něm, 1912–1978, pozn. BH*), se kterým jsem potom jel v roce 1966 na Slovensko a napsal o tom svůj první text v životě.

Odkdy máš vousy?

Vousy mám od roku 1966. S Marcelem Safírem jsem byl pár týdnů na Slovensku, jezdil jsem s ním, on fotografoval. Byl nemocný, tak mě požádal, abych ho doprovázel. Tam jsem se neholil. Z muzea mě tehdy na tu dlouhou exkurzi pustili, měl jsem placené volno.

Když jsem šel v roce 1968 na vojenské cvičení, tak jsem se musel oholit, protože ve vojenské knížce a občance jsem byl bezvousý. Když jsem se po cvičení vracel domů, otevřela mi pětiletá Sylva a oholeného tátu nepoznala. Ptal jsem se: Je tatínek doma? A ona: není! Vůbec mě nepoznala (*smích*).



Liberecký přírodovědec, nebo následovník pytláka Henricha? Klobouk na hlavě evokuje spíše druhou možnost. Jizerka 1975.



Miloslav Nevrlý společně s přáteli ze Spolku Patron před vchodem do Vily Schowanek v Jiřetině pod Bukovou. K členství ve spolku se hrdě hlásí. Zkuste jej mezi čtyřiatřiceti „pomníčkáři“ najít.

Čteš bibli?

Čtu. Dočetl jsem ji 31. srpna před šesti lety (*tedy nejspíš 2014, pozn. BH*). Začal jsem knihou Job a Kazatel, to jsou texty přístupné pro duchovně hledající lidi. Nedoporučuji číst Bibli od desky k desce! Před křtem by asi bylo



Citát z našeho rozhovoru: „Mílo, chodíš v neděli pravidelně do kostela?“ – „Ano.“

dobré přečíst všechna evangelia, třináct epištol sv. Pavla a Skutky apoštolů. Ještě na vysoké škole jsem četl Boleslava Pecku a francouzské katolické autory, romány. Bibli mám doma asi sedm; včera jsem četl tu jeruzalémskou (*česká verze velmi kvalitního původního francouzského překladu Písma, pozn. BH*). Už nevím, kdo mi kdysi dal Chvály sv. Františka, je to můj nejoblíbenější svatý.

Když někdo získá víru láskyplným oktrojováním od rodičů, tak od ní někdy odpadne a rodiče jsou z toho smutní. Já jsem z ateistické rodiny, s rodiči jsem o víře nemluvil, ani jsem se na nic neptal. Nevím, jestli byli pokřtění, spíš se nechali po první válce z církve vypsát... tehdy to byl běžný výraz odporu proti rakousko-uherskému austrokatolicismu. Dospěl jsem k víře zčásti sám, zčásti za pomoci přátel. Víra každého člověka je jiná, lidé se vzájemně liší, myslím, že není správné ji někomu oktrojovat, vnučovat. Každý má právo přistupovat ke vztahu k tomu, co ho neskonale přesahuje, po svém.

Jaké máš křestní jméno a proč? Kdy ses nechal pokřtít?

Mé křestní jméno je Pavel; doporučil mi ho můj kmotr. Už zemřel, nemohu se ho zeptat proč. Byl to Ota Veselý, profesor němčiny na liberecké univerzitě, o rok starší než já. Byl to tuhý katolík. Byla hnusná padesátá léta a Ota se bál, že kdyby se jeho nadřízení dozvěděli, že chodí do kostela, mohl by přijít jako pedagog o práci. Křest mi vyjednala stará františkánka sestra Wanda u kněze Jiřího Reinsberga. Pokřtil mě v prosinci 1961 ve vymrzlém kostele sv. Havla v Praze a o pouhý týden později mě v kostele Panny Marie před Týnem sezdal s mojí snoubenkou. Kdybych byl tehdy znal nějakého evangelíka, byl by možná ze mě evangelík, zdá se mi, že mám spíš protestantskou leтору.

V neděli chodíš pravidelně do kostela?

Ano.

Jak vnímáš modlitbu? Modlíš se? Je modlitba důležitá věc?

Asi nejsem ten pravý, kdo by měl právo na takovou otázku odpovídat. Podle mě jsou čtyři kategorie či stadia modlitby. Prvním je modlitba tak, jak si ji asi většina lidí představí, slovní modlitba, většinou Otčenáš, Zdrávas, Věřím v Boha. Druhé stadium je četba, třetí přemýšlení o přečteném, většinou tedy přemýšlení nad textem z bible. Pět minut, hodinu, co já vím. Čtvrtým stadiem je pak kontemplace: sedět v tichu a šeru, pociťovat existenci či blízkost něčeho nebo někoho, co nebo kdo mě neskonale přesahuje. Rozpouštět se, tát v nekonečnu, ale to se podaří jen málokdy. Vzácně. Velevzácně.

Že na svá slova nebo myšlenky nedostanu žádnou odpověď, považuji za samozřejmost, i když lidi si na to často stěžují. Boha nikdy nikdo neviděl, a tak nikdo nemá právo se rozčilovat, že mu neodpovídá. To, že se Bůh lidem nezjevuje a udržuje je tak v blažené nejistotě, je vlastně velký dar. Kdyby lidé



Rostoucí věhlas je přímo úměrný počtu pozvánek na různé společenské akce. Ne na všechny se Míla díky své introvertní povaze dostaví. Oslavy 40 let existence CHKO Jizerské hory v roce 2008 se Míla nemohl zúčastnit kvůli zranění achilovky. Jeho náhradníka, papírového Rudolfa z dílny novoměstské výtvarnice Ivony Špálové, přijali účastníci s pochopením a humorem.

věděli, že Bůh existuje a věděli to bez jakýchkoliv lidských pochyb, byli by asi zděšeni z představy, že cokoli udělají, bude váženo, souzeno a shledáno. Ochromovalo by je to. I mě by to ochromovalo, ale zároveň tuším, že tomu tak opravdu je, že jsem neustále pod neznámým, láskyplným dohledem.

Jaký máš názor na celibát?

Celibát považuju za hřích římskokatolické církve, kterého se – teprve relativně nedávno – dopustila na kněžích, svých nejoddanějších věřících. Dlouhá staletí předtím se nejen oni, ale i biskupové a z počátku i papežové směli ženit a mít děti a naplňovat tak slova Genesis, první knihy Mojžíšovy. Bůh stvořil člověka jako muže a ženu a požehnal jim: „*Plodte a množte se a naplňte zemi.*“ Celibát bezpochyby z církve jednou – možná již brzy – opět zmizí, ale já už se toho nedožiju. Nezbývá než čekat.

Cítíš vděčnost? Čím pro tebe vděčnost je, jaký má význam?

Po ničem netoužím, nic nechci, cítím jen vděk za život. Za všechny hříchy, za celý život, jaký byl. Takhle to zní velkohubě, ale něco podobného řekl už sv. Augustin – blahoslavený hřích, kterého jsem se dopustil. Jak říkal jeden starý

mnich, možná, že všechno po smrti bude totaliter aliter, úplně jiné, než si teď, za života, představujeme.

Přijde mi, že jsi materiálně skromný člověk, že to máte společné se svatým Františkem...

Nevím, je-li to moje ctnost, je to spíš rodinnou výchovou. Žil jsem jako dítě za války, skromnost byla nutná. Není jídlo, které bych nejedl, chutná mi všechno. Je-li neskromnost jedním z hříchů, tak je to jeden z mála, kterým netrpím.

Je nějaká ctnost, kterou považuješ za mimořádně důležitou nebo potřebnou? Otec Antonín o tobě říká, že jsi pravdivej člověk

Děkuji za ta slova, to jsem nevěděl, tím víc si toho vážím. Sedm ctností možná ani neexistuje, na rozdíl od sedmi hříchů. Být k sobě pravdivej, nic si nenalhávat... Totéž prý řekla před mnoha desetiletími o mně sestra františkánka Wanda,



Na premiéře výstavy ve Vile Schowanek 2012, uspořádané k 30 letům činnosti Spolku Patron, nemohl Míla chybět.



Stálá spolková expozice v interiéru Vily Schowanek ukrývá dřívější verze jizerských pomníčků. Některé z nich Míla pomáhal obnovovat, 2018.

že jsem pravdivej člověk. Neřekla to mně, ale mému kmotrovi Otovi Veselému. Pravdivost může být v tom, že člověk nezastírá svoje hříchy ani pseudo-hříchy, že se k nim přizná. Sam sobě. Tak zvaná ušní zpověď je také až novější požadavek církve.



Na podzim 2015 se Míla zúčastnil prezentace obnovené hrobky Josefa Matouschka v Oldřichově v Hájích. Hrobku autora kultovní mapy Jizerských hor tehdy obnovil Spolek Patron.

Svatý Jan Zlatoústý napsal ve 4. století, že „*Bůh odpouští hříchy a nenutí je vyhlášovat v něčí přítomnosti.*“ Možná otec Antonín četl něco, co mu to o mně vypovědělo, a proto si to myslí. To mě dojímá, jsem rád, pokud by si to o mně lidé mysleli; nikdy jsem nepsal o ničem, čemu bych nevěřil nebo



Výjimečné „Setkání Tří“ v pátek 7. září 2018 v hejnickém klášteře nabídl podvečer s bezesporu skutečnými autoritami Jizerských hor. Kromě Míly to jsou ještě Siegfried Weiss a Otokar Simm.

co bych si nemyslel. Proto jsem se asi bránil myšlenkou na dialog s otcem Antonínem, abych se nemusel přetvařovat nebo nemusel říkat něco, co si nemyslím. Jemu bych se asi neodvážil říct, že se zdráhám nebo odmítám říci něco nebo že mu to řeknu později, až si to rozmyslím. I když Antonín už musel slyšet při zpovědích a ve svém dlouhém kněžském životě unést už tolik lidských hříchů, že kam já se možná se svými hříchy a pochybnostmi hrabu.

Co ti dělá v životě radost?

Radost mi dělá všechno, co třeba dělá radost i zvířatům. Co je, to беру, přijímám to, líbí se mi všechno. Ničím se neužívám nebo netrápím.

Zneklidňuje tě něco?

Trochu stav politiky naší země, ale do čeho vím, že nemohu zasáhnout, to vypouštím a netrápí mě to, i když by mi to třeba někdo mohl zazlívát. Na konci devátého životního decennia, když se člověk blíží k smrti, přemýšlí jinak než dřív, kdysi. Chtěl bych odejít smířený se vším, nenechat tu žádnou špatnou stopu. Všechno ukončit, uzavřít. Dřív, když jsem měl volno, jsem chytal ptáky nebo brnkal na kytaru nebo četl knížky. Četl jsem od rána do večera, ale teď už nejsem schopen číst romány, cítím plytkost, umělost nebo i zbytečnost téměř všeho. Noviny čtu, ale ty člověk přečte za hodinu, aby byl v obraze.

Zažils někdy pocit opuštění Pánem Bohem?

V posledních desetiletích, čím jsem starší, tím víc nad sebou cítím nepojmenovatelnou ochranu. Sebe méně ji ale nemám ničím a nikým potvrzenou. A nikdy na tomto světě asi nebudu mít. Celoživotně mám – až fatalistický – pocit, že se mi nemůže stát nic, s čím bych se nevyrovnal. Tělesně i duševně. Třeba je to ale jen moje hříšná pejcha. Po ničem netoužím, protože si myslím, že co člověk potřebuje, to v pravý čas dostane. Nikdy jsem se netrpěl závidět, že je někdo bohatší, silnější, slavnější, vzdělanější. Cítím se jako zvíře; co mně bylo dáno, s tím jsem spokojený, musím se dokázat o sebe postarat, nic neproblematizuju.

Někdy zažívám vzácné noční chvíle. Zažehnu svíčku. Napiju se trochu rumu a cítím, že do mě vtéká vesmír. Ale o tom už jsme před chvílí hovořili, není nutné to opakovat. Lidé se tomu možná usmějí, ale cítím se být – většinou jen na několik vteřin – součástí vesmíru. Ať se stane cokoli, je to v řádu věcí a je třeba za to děkovat. Ale nedá se to slovy vyjádřit.



Jedna z nejpůvabnějších fotografií posledních let – Stanislav Zajíc, Miloslav Nevrlý a Siegfried Weiss v dobrém rozpoložení u pramene Jizery, 2018.



Takto si jej vybavujeme nejčastěji – s úsměvem a s letitým kletrem přes pravé rameno. Liberec, 2010.



Součástí oslav Milových devadesátin byl i křest kalendáře „Krajina Miloslava Nevrlého“ v hejnickém klášteře. Požehnání kalendář, účastníkům i bližícímu se roku 2024 udělil kvardián libereckého kláštera františkánů P. Jeroným Jurka.

K Chválám sv. Františka: je nějaká chvála, která je ti bližší než jiné?

Co jsem kdy napsal, k tomu mě někdo jiný vyzval. Jediné, co jsem udělal sám od sebe, byla *Cestovní zpráva čarodějova učně* a mapa Ještědského hřbetu. Stejně tomu bylo i s knížkou *Podivuhodné chvíle se Sluneční písní*. S Chválami to bylo tak: Před třinácti lety (*tedy asi 2007, pozn. BH*) zazvonil telefon, byl to bratr Felix od ruprechtických františkánů a chtěl po mně text o kaplích na Liberecku, protože si myslel, že jsem doktor historie. S úlevou jsem mu sdělil, že jsem pouhý doktor přírodních věd, a chtěl jsem zavěsit, ale nedal se. Když už jsem ten přírodovědec, mohl bych do měsíčníku *Obrázek libereckých farností* napsat pro katolické skauty napsat „něco o přírodě“.

V nejvyšší nouzi mě napadla *Píseň bratra Slunce* sv. Františka, a bratr Felix s tím souhlasil. Psal jsem texty na počítači, tehdy ještě v textovém editoru T602, přetáhl jsem je na disketu a tu předal Felixovi. On moje povídání převlekl do wordu a v počítači našel obrázky, které by se k textu hodily. Jednotlivé Františkovy „chvály“ pak vycházely v časopisu na pokračování. Po dvou letech ty texty vydal samostatně v útlé knížce nazvané *Podivuhodné*

chvíle se sluneční písni Ruprechtický farní spolek. Druhé vydání v roce 2019 se od prvního liší, celé jsem to přepracoval a uspořádal. Některé kapitoly jsou doplněné o věci, které v prvním vydání nebyly, třeba zrovna druhá kapitola o hvězdách. Prvních šest chval se týká přírody; sedmá je trochu jiná a osmá o smrti je zvlášť krásná. Devátou chválu o bratru času jsem si dovilil napsat sám, ale nevím, jestli to ode mne nebylo příliš opovážlivé.

Kterí lidé tě v životě zásadně ovlivnili?

Prvním bylo možná setkání s dr. Černým (*doc. RNDr. Walter Černý, český ornitolog, pozn. BH*), které mne přivedlo k tomu, že jsem se přihlásil na přírodovědeckou fakultu, že jsem ji vystudoval a jako přírodovědec prožil celý život. To si ale člověk uvědomí až ex post, dodatečně. Já se do ornitologické společnosti přihlásil v patnácti letech, byl jsem tehdy nejmladším členem. Dnes jsem jejím nejstarším (počtem roků svého členství) členem. Díky za ty roky!

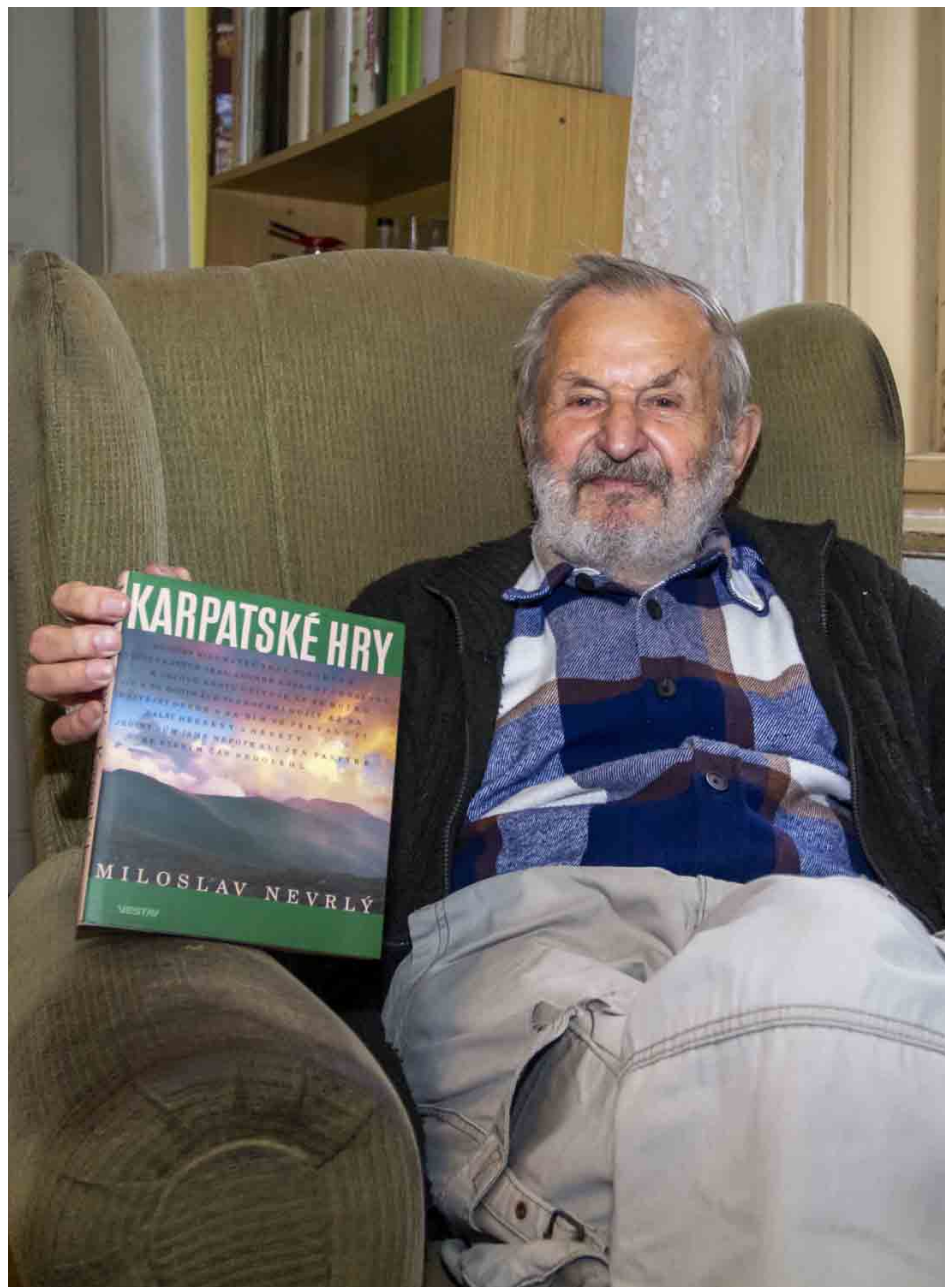
Druhým člověkem, jehož názory na okolní svět, duchovní i neduchovní, mne ovlivnily, byl Marcel Safír. Maďarský Žid, narodil se roku 1912. Díky jemu (aniž o tom ale on sám věděl) jsem napsal svůj první text v životě, a sice *Cestovní zprávu čarodějova učně* o naší několikátýdenní cestě po Slovensku.

O čem jsme vůbec nemluvili a měli jsme? Co bys mi chtěl říct a já se na to nezeptala?

Se smutkem si uvědomuji, že je to jen můj *monolog*, který bez účasti otce Antonína je o mnoho ochuzen. Když jsme se před několika roky, ještě za Antonínova života, domlouvali na tomto rozhovoru, domnívali jsme se, že se bude jednat o *dialog* o různých formách, způsobech prožívání, zrodu a růstu či mizení obecné víry člověka v něco, co ho přesahuje. Každý člověk by se tím měl zabývat. Že otec Antonín OFM bude v tom rozhovoru *advocatus angeli*, tedy andělský advokát (latinské slovo *advocatus* znamená „přátelský zástupce na soudě“), já budu zastávat opačnou funkci zvanou *advocatus diaboli*, zástupce ďáblova, kterému otec Antonín bude postupně vyvracet jeho naivní, mylné, někdy možná i hříšně pohoršlivé názory na víru, až ho nakonec láskyplně přivede do náruče Boží, jak se říkávalo. Je mi moc líto, že se tak nestalo a že místo toho povídám čtenářům většinou pouze o svém životě. O věcech, které často nejsou ani důležité.

A nezeptala ses třeba na to, čím budu překvapen, až se jednou octnu v údolí Josafat. Do něj staří Židé kdysi umístili konání Posledního soudu. Nevím, jak k tomu došli. Nepředstavitelné šumění stamiliard. Teprve tam se – možná – dozvím, jestli jsem měl pravdu, když jsem říkal, že všechno, co mi bylo za mého pozemského života darováno, bylo krásné. Věřím, že bylo.

Howgh! Domluvil jsem.



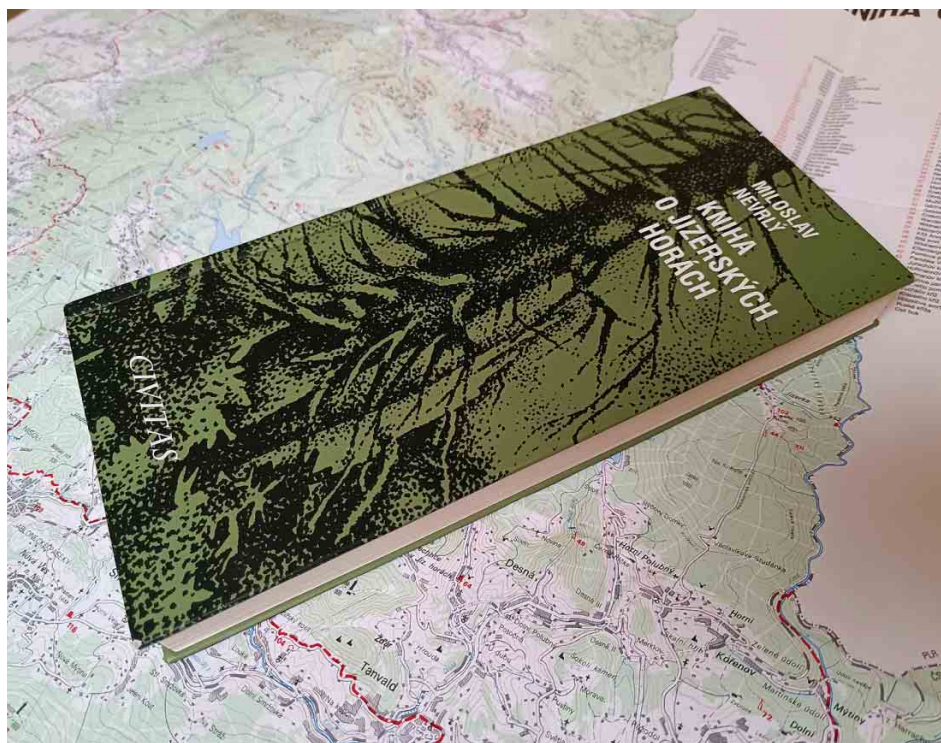
„Mám pocit, že to, co jsem chtěl lidstvu sdělit nebo kvůli čemu jsem byl poslán na svět, jsem již udělal a na nic lepšího se už nezmůžu. Ale třeba se mýlím, a proto bych chtěl vědět, jaké úmysly se mnou ještě nebesa mají.“ (Náčelník)

V Jizerských horách s Miloslavem Nevrlým

Milan Poláček

Bývaly doby, kdy rohovou parcelu u hlavní pošty v centru Jablonce nad Nisou nehyzdil ani pozdně totalitní, ani ten současný betonový chrám konzumu. Jejich předchůdcem byl totiž mnohem bohubilější (a vzhlednější) chrám vzdělání, v němž jsem si od poloviny sedmdesátých let minulého věku odbyval základní školní docházku. Ta doba s sebou nesla mnoho dobrého i zlého zároveň, čili též povinně dobrovolnou účast v organizacích dětí a mládeže. A právě když jsem se z jiskry – zasvěcení vědí – změnil v pionýra, do života mi poprvé vstoupila kniha o Jizerských horách Miloslava Nevrlého.

Všemocný čas samozřejmě i z mých vzpomínek na dětství a dospívání vytěsnil špatné a zanechal jen dobré. Každopádně jsem rád, že mi bylo dopřáno trávit většinu volného času organizovaně, nicméně smysluplně. Náš mládežnický vedoucí i se svými pomocníky, takzvanými instruktory, nás totiž úzkostlivě



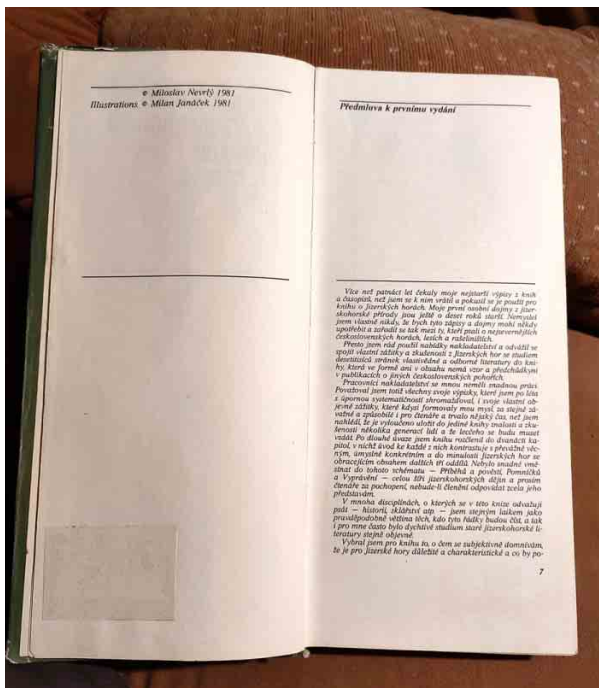
Kniha o Jizerských horách a přílohová mapa (na snímku 3. vydání). K získání obojího byli mnozí z nás ochotni dopustit se mnohdy činů nevidaných.

vystříhával jakýchkoliv nesmyslných ideologických oficialit a formalit. Až po letech, když jsem se s ním znovu setkal v rámci své profese, mi prozradil, že tak mnohdy činil za cenu těžkostí, jimž musel od představených čelit díky kvaziskautskému charakteru svého oddílu.

Při jednom z vánočních ohňů jsem tak měl například doslova na vlastní kůži poznat, jak posvátnou věcí je pro skauta slavnostní pagoda. V rozjaření nad pochvalným „umíí“ po komické scénce, již jsem s několika druhy pro pobavení osazenstva sehrál, mne nenapadlo nic lepšího, než odhodit bezmyšlenkovitě jednu z „hereckých“ rekvizit do plamenů. Nastala chvíle hrobového ticha, po níž oddílový vedoucí vyzval „ohniváka“, aby mi určil trest za ten nebetyčný prohřešek. V potu tváře jsem tedy desetkrát vyběhl s těžkým žulovým kvádrem v náručí na vysoký násep, který byl v předpolí blízkého železničního mostu.

O něco později, při jedné z mnoha úžasných oddílových her, jsme se seznámili s historií Tapperů z Velké Jizery. Tenkrát jsem si – ještě bez hlubšího zaujetí – zjistil, že zdrojem informací o pytlácích je právě novodobá bible znalců Jizerských hor M. Nevrlého. Pak uběhlo pár let, ze mne se stal středoškolák. Láska k přírodě, již mi od mládí vštěpoval i otec a strýc, se znovu, ještě intenzivněji přihlásila před maturitními zkouškami. Stále si vybavuji lamentace rodičů, že o „svatém týdnu“ namísto učení „lítám po horách“.

Měl jsem modrého favorita s pologaluskami, bicykl, co se absolutně nehodil do terénu. Ale nedbal jsem toho a mé cyklistické výpravy do Jizerek se stávaly stále odvážnějšími. Když jsem projel všechny úzké asfaltky na svazích nad Janovem, Josefovým Dolem, Smržovkou a Tanvaldem, novou výzvou se mi staly cesty v horách. A protože jsem nebyl bezduchým „polykačem



Vidíte v levém dolním rohu knihy to neuměle zamaskované knihovní razítko? Přelepil jsem jej, aby mne nedržela špatnost, které jsem se dopustil. Snad už jde o promlčenou (a odpuštěnou) záležitost.



*Autor knihy o Jizerských horách při odhalení repliky plakety na pomníku kancléře Šámala.
Nová Louka, březen 2011.*

kilometrů“, nešlo nevšimnout si vedle spousty přírodních krás též zdejšího fenoménu, totiž množství nejružnějších kamenů, křížů a svatých obrázků. Tehdy, v druhé půli minulých „osmdesátek“, může laskavý čtenář vysledovat počátek mé „pomníčkománie“, jíž podlehl tolik blouznivců přede mnou i po mně.

Tím se mi znovu připomněla ona podlouhlá publikace s tmavozeleňným přebalem. Sehnat ji v knihkupectví bylo ovšem nemožné, proto se mou záchranou stal čtenářský průkaz do městské knihovny. Onu „osudovou“ knihu mi půjčili mnohokrát, ale obsahovala tolik informací, že jsem si po čase řekl to, co nejspíš proběhlo hlavou každému milovníku našich hor: musím ji mít. Po jedné výpůjčce jsem se tedy rozhodl raději zaplatit „ztratiné“ a nevrátit ji. Poctivý skaut ve mně ještě dlouho křičel.

Abych ten hřích odčinil, sám jsem se stal instruktorem pionýrského oddílu. Ve snaze vstěpit také svým svěřencům skautské zásady, jež formovaly moje dospívání, jsem ovšem byl úspěšný jen částečně. Snad proto, že šlo o žáky sportovní školy, která i pro trávení jejich volného času upřednostňovala fyzické aktivity na výkonnostní úrovni. Hlavní slovo navíc měla vedoucí oddílu, jíž v jejích záměrech nebylo lze odporovat.

Ale zpět ke *Knize o Jizerských horách*. Knihovníci v širokém okolí začali toho času postrádat – častěji než publikaci samu – její přílohou mapu. To byl, bohužel, případ i „mého“ výtisku. Jak mít ale dílo kompletní? Poptal jsem se mezi svými spolužáky a uspěl u jedné dívky. Ale nejen proto, že se mi vždycky líbila, připadalo mi nemyslitelné také na ni vyzkoušet fintu se ztrátou. Dá se tedy říci, že jsme se po čase stali manželi jen proto, abych si mapu, kterou mi původně jen zapůjčila, mohl bez výčitek svědomí ponechat? To sotva. Nicméně *Knih o Jizerských horách* na dalších bezmála třicet let svým způsobem ovlivnila osud dvou zdejších obyvatel víc, než by panu doktorovi možná bylo milé.



Krop-Seffův kříž na ilustraci Milana Janáčka z knihy o Jizerských horách.

Kdybys jen, Milo, tušil...

Blažena Hušková

Bylo to někdy na sklonku roku 1976. Ubytovali jsme se tehdy, parta kamarádů převážně z libereckého gymnázia v Jeronýmově ulici, na víkend na staré novoměstské celnici, nedaleko hranice s Polskem, poblíž areálu dnešních lesních školek firmy Dendria. Sobotu a neděli jsme trávili prací v lese. Čistili jsme paseku po kácení stromů, větve jsme vršili na hromady a ty pálili.

Bylo chladno, na zemi ležel poprašek sněhu, ale namáhavá práce, oheň a společnost kamarádů spolehlivě hřály. I tak jsme ale tmou dorazili do skromného ubytování na bývalé celnici hladoví a vymrzlí. Bylo třeba zatopit a postarat se o něco k snědku. Jeden z večerů jsme se bavili sledováním několika zoufalců, kteří se pokoušeli složit přijímací zkoušky do elitního C₂H₅OH power klubu. Úspěšný uchazeč musel vypít 5 püllitrů piva. Chlapci nebyli na takové dávky zvyklí a jejich záhy popelavé tváře nás, kibice přihlížející z bezpečné vzdálenosti, spolehlivě rozesmály.

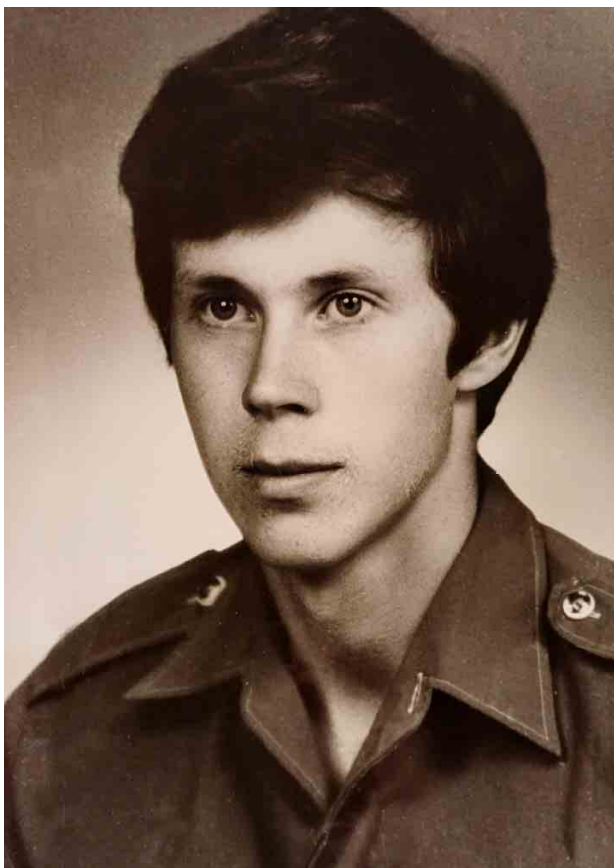
Jakkoliv se nezdálo, že bych během víkendu v tak vynikající společnosti měla čas číst, přibalila jsem si do batohu čerstvě vydanou *Knihu o Jizerských horách*. Svým formátem se vymykala běžné literatuře té doby a týkala se hor, které mě zajímaly čím dál víc. Dokonce, myslím si, jsem tou dobou už osobně znala autora: ve své středoškolské seminární práci jsem se zabývala imisním poškozením lesů Jizerských hor a pan doktor Nevrlý byl tak laskav, že mě přijal ve své podkrovní pracovně v Severočeském



Byla jsem, šestnáctiletá, z celé party nejmladší.

muzeu a věnoval mi kopie historických fotografií jizerskohorského lesa, jehož již v sedmdesátých letech citelně ubývalo.

Byla jsem, šestnáctiletá, z celé party nejmladší. Všichni ti kluci byli fajn, ale jeden, málo platné, se mi zdál být jaksi fajnovější. Vysoký, hubený, černovlasý, modré oči, na gymnáziu byl o dva ročníky výš než já. I když toho moc nena-povídal, co řekl, to se dělo a mělo vtip. Vědělo se o něm, že po Jizerkách chodí nejradši sám, umí najít cestu spletí kosodřeviny na Velké jizerské louce a vyhnout se přitom nemilosrdným pohraničnickům a dokonce prý po celých horách hledá jakési pomníčky a křížky. Dnes je to všelidový



Všichni kluci byli fajn, ale jeden, málo platné, se mi zdál být jaksi fajnovější.

sport opřený o weby s GPS souřadnicemi a navigaci v mobilech, ale tehdy, v dřevních dobách poloviny sedmdesátých let minulého tisíciletí, o pomníčkích věděla jen hrstka lidí, a tenhle poněkud tajemný kluk mezi ně patřil.

Když jsem zalezla do spacáku mírně stranou všeobecného veselí a otevřela knihu, přitáhl si svůj spacák ke mně a začali jsme knihou listovat společně. Fantazii provokující ilustrace Milana Janáčka a Mílův poetický jazyk, popisující místa, o kterých jsme mnohdy jen tušili, že v horách existují, nás vtáhly do společného prostoru. Halasné veselí kamarádů tvořilo sotva znatelnou kulisu v pozadí; my dva jsme se spolu jakoby kouzlem ocitli ve světě hořce vonících vrchovišť, zlatavých rašelinných vod, bukových lesů a žulových skal se světle okrovými aplity. Už si nepamatuju, jaké stránky jsme společně četli, ale docela dobře to mohly být příběhy čarostřelců z Velké Jizery, vražda polesného Málka či povídání o prastarém čihařském řemesle. Nevím, jestli ta



Nad mořem společných let i lesů na severních svazích milovaných Jizerek, 29. říjen 2023.

společná mocná chvíle trvala deset minut nebo dvě hodiny, ale i dnes, po téměř padesáti letech, si ji živě vybavím.

*Knih*a o *Jizerských horách* nás na chvilku pohltila a pak zase pustila. Ten víkend jsme dál pálili klest a taky jsme se podívali do novoměstských štol; dobře si pamatuju dobrodružný průstup tehdy ještě otevřeným Beránkem Božím a dědičnou štolou důlního díla Rapold. Během dalších let jsme se s Jirkou nevidali nijak často; on studoval v Brně a já v Praze. Pokud jsme se potkali, bylo to spolu s partou přátel v Jizerkách. Lezli jsme na Zvon, objevovali další novoměstské štol, přeskakovali z Paličky na Paličnick, odírali si kolena a ruce v Dříčském komíně, přespávali ve staré lesnické chajdě poblíž Brda, sjížděli na běžkách Šindelovým dolem. On zažíval své lásky a já taky. Trvalo dalších pět let, než se naše cesty sblížily, a od té doby jsme spolu, dvačtyřicet let. Když se tu a tam podívám tím dlouhým časem zpátky, znovu a znovu se v mysli vracím k té silné společné chvíli: teplo spacáku, únava po celodenní práci v lese, vůně novoučké, sotva dotýkané knihy a nečekané blízké spojení s milým člověkem.

Takto si to pamatuju já, ženským okem a srdcem. Jirky se radši neptám. Snadno by se mohlo stát, že by se z jeho křesla ozvalo temné zavrčení a pak něco jako: To je samá láska, a večere nikde. Ale po horách chodí pořád (tuhle jsme dokonce po letech prošli Šindelovým dolem), na skály leze, v rašeliníštích se brodí. Je to pořád on, jen je třeba vědět, kam se podívat.

Když se Aleš Palán na facebooku ptal, zda někomu nějaká kniha změnila život a jaká to byla, patřila jsem mezi lidi, kteří jmenovali *Knihu o Jizerských horách*. Jo jo, Mílo, kdybys jen tušil, na čem máš podíl...

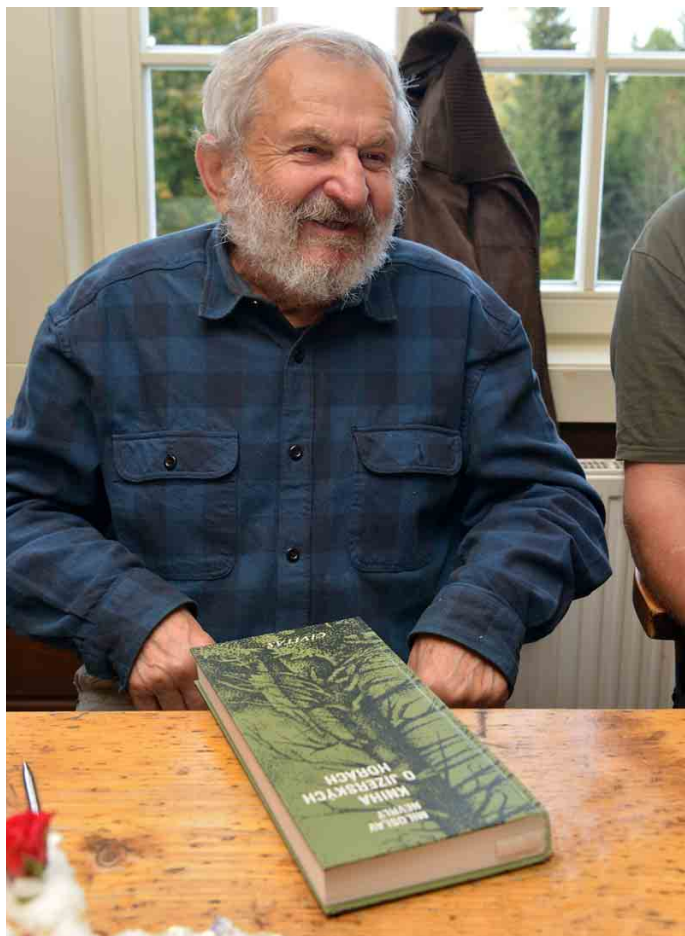


Bučiny v okolí Hemmrichu – náš domov a krajina plná společných stop.

Tajemství dvou knih Miloslava Nevrlého

Milan Poláček

Předpokládám, že mezi čtenáři našeho čtvrtletníku není žádný, který by neznal Knihu o Jizerských horách Miloslava Nevrlého. Již mnoho mých předchůdců se vyznalo z toho, čím vším jim je tato novodobá bible znalci a milovníků zdejšího kraje. Nejedna z nás v ní má přebohatý zdroj vlastivědných informací, které si nemůže či nechce opatřit bádáním v archívech; buď nevládně – tak jako já – německým jazykem, nebo nemá onen „sicflajš“, nutný k vysedávání po studovnách.



„Corpus delicti“ a nad ním široký úsměv jeho autora. Prezidentská chata, 23. říjen 2023.

Spouště lidí též už mnoho let vede kroky zdejšími horami. Znáám dokonce takové, kterým se stala přímo osudovou, když ovlivnila jejich osobní nebo pracovní život. A nakonec jsou tu ti, co se snaží své zálibení v kraji na pramenech Jizery sdílet s ostatními. Styl těchto autorů je mnohdy (ať vědomě či bezděky) inspirován nedostižnými předmluvami z ikonického díla Miloslava Nevrlého. Budiž však řečeno, že oni tak nečiní z čirého plagiátorství, jen prostě mají – stejně jako jejich vzor – rádi, o čem píší.

Díky Otovi Simmovi jsem měl čest být účasten jedné z mnoha akcí u příležitosti letošního spisovatelova životního jubilea. Kamenná lavice u Prezidentské chaty, již oslavenci darovali jeho přátelé, přítomné sice ohromila svými rozměry, setkání samo však nebylo ani v nejmenším pompézní. Už proto, že nízké podzimní slunce nás spíš oslňovalo, než aby hrálo. Jakmile tedy byly odbyty proslovy a nezbytná fotodokumentace,



Tajemné kouzlo Knihy o Jizerských horách umocňují skvělé ilustrace Milana Janáčka.



Miloslav Nevrlý na „své“ lavičce s otevřenou kamennou knihou.

všichni se rádi přesunuli k družnému posezení s panem doktorem u jeho narozeninového dortu.

Když mi přítel Ota navrhl, abychom jubilanta pozvali na sklenku něčeho „ostřejšího“, začal jsem horečně přemýšlet, jak nebýt při konverzaci s idolem za hlupáka. *Kniha o Jizerských horách* se samozřejmě jevila být prvním plánem. Ale zůstalo o ní vůbec ještě něco nevyřčeno? Nakonec mne napadla asi ta největší banalita: „*Kdo vymyslel tak nezvyklý, podlouhlý tvar prvního a druhého vydání vaší nejslavnější publikace? Traduje se, že byl zvolen, aby dobře pasovala do batohu při putování po Jizerkách.*“

Pan doktor odpověděl, že důvod je správný, ale s autorstvím té myšlenky nás odkázal na Romana Karpaše, který právě procházel kolem nás. A ten nám ochotně vyložil nejspíš zcela poslední tajemství, jež *Kniha o Jizerských horách* dosud skrývala: „*Stačí pozorně číst tiráž, pánové.*“ A vskutku, Milan Janáček, jehož vnímáme „jen“ jako autora půvabných ilustrací, byl zároveň zodpovědným za obálku, vazbu a grafickou úpravu díla.



Roman Karpaš, autor článku, Miloslav Nevrlý a Otokar Simm na Prezidentské.

V dobré společnosti se pozdní odpoledne rychle změnilo na podvečer a my se museli rozloučit. Ale cestou k vozu jsem si v nastávajícím šeru stačil všimnout, jak ze siluety kamenné lavice vystupuje její součást, stylizovaná kniha. A napadlo mne, proč ji možná kameník ztvárnil jako otevřenou v půli: levá polovina je mi symbolem všeho laskavého vědění Miloslava Nevrlého o Jizerských horách a lidech v nich. Vedle toho je pak na nás ostatních popsat stejně ušlechtilými řádky i budoucnost zdejšího kraje na její pravé půlce.

Místo závěru: před deseti lety jsem dostal za úkol gratulovat jménem Spolku Patron M. Nevrlému k jeho tehdejším osmdesátinám. S laskavostí jemu vlastní mi tenkrát poděkoval za blahopřání ke „kopuletým“ narozeninám. O pět let později jsem se jej při podobné příležitosti zeptal na význam onoho nezvyklého přídomku, který pro své jubileum použil. Dostalo se mi odpovědi: „*No, mám už kopu let, výročí je tedy kopuletě.*“ Myslím, že jen skutečný mistr slova je schopen do současného jazyka, jinak zapleveleného nejrůznějšími cizorodými prvky, vnést tolik osvěžující a zároveň vtipné slůvko.



Přípitek na další hezké roky v Jizerských horách.

Co jste možná nevěděli

Život každého z nás je strukturován časem. Vybrali jsme tedy několik ne-tradičních dat ze života Miloslava Nevrlého. Kromě prvního a posledního z nich, jejichž dějištěm je Praha, se všechna ostatní odehrála v Jizerských horách.

29. říjen 1933 – narozen v Praze

léto 1949 – poprvé v Jizerských horách, první výpravy z Horního Polubného

březen 1950 – první příchod na Jizerku

srpen 1950 – objevení Velké jizerské louky

únor 1954 – poprvé u chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Hejnicích



leden 1957 – první návštěva Liberce, zájem o místo zoologa v Severočeském muzeu

červenec 1959 – seznámení s Irenou Dobiášovou (později Nevrlou) v Raspenavě

listopad 1959 – poprvé na polské straně Jizerských hor

březen 1961 – oprava prvního pomníčku v Jizerských horách (Zabitý mládenec)

duben 1961 – počátek správcování v bývalém Klugeho domě na Jizerce

červen 1961 – první výstup na skálu Zvon

srpen 1965 – označení první z nově vyhlášených přírodních rezervací Jizerských hor

červen 1972 – druhá oprava pomníčku Bílá smrt (první v září 1961)

léto 1976 – na pultech knihkupectví se objevilo první vydání Knihy o Jizerských horách

březen 1983 – intervence za Gustava Ginzela u předsedy vlády Lubomíra Štrougala

březen 1995 – první článek pro časopis Patron (o památce Annelore Feixové)

září 1997 – přijat za člena Spolku Patron

listopad 2003 – čestné členství ve Spolku Patron

28. říjen 2023 – prezidentem Petrem Pavlem udělena medaile Za zásluhy o stát 1. stupně v oblasti kultury



Eduard Enzmann, Jizerka z Bukovce (výřez)



Howgh! Domluvil jsem.

Za poskytnutí fotografií zaslouží poděkování

Bíma Petr str. 1, 6, 7, 24 b, 30, 33, 35

Drahoňovský Milan str. 31, 44, 46, 47

Fajgl Pavel str. 26

Horáček Bohumil str. 5, 10, 24a, 28, 29, 36, 43,

51b, 52

Hušková Blažena str. 40, 41, 42

Loucká Eva str. 8, 14, 15, 17, 18a, 18b, 19, 20, 21,
23, 50

Nevrlý Miloslav str. 2, 4, 9, 11, 12a, 12b, 13, 16, 22, 51a

Poláček Milan str. 37

Simm Otokar str. 32, 38, 45

Archiv Spolku Patron str. 3, 27, 48

Čtvrtletník přátel drobných památek Jizerských hor, mimořádné vydání 2023 (34. ročník)

Vydává Spolek Patron, Jiřetín pod Bukovou 73, 468 43, IČO: 64669807. Vydávání čtvrtletníku PATRON je povoleno OkÚ - Jbc - 941/34. Ev. č. MK ČR E 10470. Redakce: Bohumil Horáček, Otokar Simm. Grafická úprava: Michal Janus. Tisk: Geoprint, Krajinská 1110, Liberec. Příspěvky zasílejte na adresu: Bohumil Horáček, Na Radouči 1254, 293 01 Mladá Boleslav, nebo e-mailem: horacek21@seznam.cz. Interní tiskovina.



Jizerka, podzim 1961

Kruh se uzavřel: opět stojím nad Jizerkou, dým stoupá a vítr povívá. Dosud mě dojíká její vůně, přestože lesů kolem ubylo a lidí v létě i v zimě přibylo: prožil jsem tady krásné chvíle.

Miloslav Nevrlý, Kniha o Jizerských horách



Jizerka, podzim 2023



Muzejní chalupu jsem si zamiloval

Jeden z opuštěných domů na Jizerce se změnil v terénní stanici libereckého muzea. Dům číslo 41, který si postavil hajný Kluge. Muzejní chalupu jsem si zamiloval a roky o ni pečoval, jako bych byl synem pana Klugeho. Když uhnily trámy v rohu domu, zvedl jsem celou hájovnu silným heverem a podložil ji balvanem. Když zpráchnivěly šindele, vynosil jsem po žebříku na střechu všechny plechové tašky. V lesích jsem řezal mohutné souše a přinášel je přes louky do kůlny, tam je řezal a štípal, ke kachlovým kamnům nosil. Po modřínovém obložení stěn mansardy jsem rozvěsil starodávné obrazy ptáků z Naumannových Naturgeschichte der Vögel a pak už jsem jen nechal do sebe hodiny, dny a roky proudit Jizerku i s jejím podivuhodným okolním světem vrchovišť a lesů.

Jsem pyšný na to, že je to patrně jediný dům na Jizerce, který nepodlehł prchavému vábení moderních časů, a jeho světnice, chodby, záchod, půda i stáj si ponechaly svoji původní tvář. Jednoduchou a prostou. Hodně jsem se od toho domu naučil. Po letech v něm strávených vím, že ke smysluplnému životu postačuje stůl, židle, postel, kamna, ticho. Z okna jsem vídal, jak za krátkých letních nocí vychází úplněk na jihovýchodní oblohu z lesů na Bukovci. Za jasných lednových nocí vycházel měsíc až na severovýchodě a když doplul nad Bukovec, stál již vysoko na obloze. Za takových nocí jsem v tom domě psal měsíční kapitoly pro knihu o Jizerských horách a zdálo se mi, že pro to nemůže být na světě lepší místo. Tiché, inspirující.

Miloslav Nevrly, Tři iseriny